

LOM-hört 32

Hemsida: www.projekt-lom.com

Årgång 17, mars 2010

Red: Henrick Blank m fl

I detta nummer:

1. Ordföranden har ordet
2. Årsmötet 2010
3. Årsavgiften för 2010
4. Inventeringsresultatet 2009
5. VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar
6. Kvicksilver och insamling av okläckta lomägg
7. Galen i lommar – på olika sätt – lommar på frimärken
8. Inga vattenskotrar i lomsjöarna (får vi hoppas)
9. Minskar smålommen - eller flyttar den till andra häckningstjärnar?

OBS!

För att minska på pappersmängden (och "miljökostnaden") för utskicket bifogar vi inte längre rapportblanketter, rapporthandledning och sammanställningen av inventeringsresultatet föregående år. Detta material kan laddas ner från hemsidan, www.projekt-lom.com, enligt följande:

- Rapportblanketter och rapporthandledning under fliken "rapporter"
- Sammanställning av inventeringarna 2009 under fliken "inventeringsresultat"

Har du inte möjlighet att hämta hem materialet via hemsidan är Du *välkommen* att kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com) för att få papperskopior hemskickade med posten.

Det finns också en kort sammanfattning av förra årets inventeringsresultat i det här numret av LOM-Hört.

Ordföranden har ordet

Nytt år, ny lomsäsong, nytt liv! Ja, den efterlängttade våren är verkligen en pånyttfödelse på många sätt. Just födelser är ett ämne som präglat mitt eget liv de senaste månaderna eftersom mitt första barn föddes för ett knappt halvår sedan. Tanken på att, som min son, för första gången uppleva vårens ankomst och se hur världen plötsligt fylls med livsformer av olika slag är svindlande och gör att man själv också känner sig pånyttfödd! Några av de häftigaste livsformerna min son kommer att uppleva kallas förresten för lommar... Känslan detta nya perspektiv ger mig är verkligen ett gigantiskt motiv för att fortsätta verka för att bevara lommar och den värld vi delar med dem.

Jämfört med när Projekt LOM startade upp för 16 år sedan är glädjande nog situationen bättre idag för både storlommen och smålommen. Enligt den svenska fågeltaxeringen pekar långtidstrenden just nu uppåt för dem båda. Men samtidigt kan vi konstatera att häckningsutfallet för smålommen i landets södra och mellersta delar kanske ligger under nivån för att långsiktigt kompensera för bortfallet av döda fåglar, och att storlommens häckningsresultat i landets mellersta delar tycks ha försämrats sedan mitten av 1990-talet. Så underlaget för bedömningar är en aning motsägelsefullt.

Det har sagts förut men förtjänar att påpekas igen; lommarna är långlivade fåglar, och med bara 1-2 ungar per lyckad häckning tar det lång tid innan förändringar i häckningsresultatet kan mätas i form av en ökning eller minskning av antalet fåglar som noteras, t.ex. under fågeltaxeringarna. Således, den svenska fågeltaxeringen och uppföljningen av lommarnas häckning inom Projekt LOM kompletterar varandra - och för varje år ökar värdet av det arbete vi tillsammans gjort också under tidigare år - ungefär som ränta på kapitalet på banken "förr i världen".

Det här utskicket går ut till er alla som under 2009 bidragit med rapporter eller medlemsavgifter - och ofta bådadera, men också till er som kontaktat Projekt LOM och visat intresse för vår verksamhet under föregående år - naturligtvis med en förhoppning att ni skall känna er välkomna också framöver.

Så med mer motivation än någonsin och förmodligen med mindre tid än någonsin (det tar ju trots allt en del tid att fostra nyfödda "lomvänner") hoppas jag att denna säsong inom Projekt LOM kommer att bidra till att framtida generationer också kan njuta lommarnas närvaro i vår natur och att ni får många fina upplevelser kring lomsjöar och -tjärnar!

Henrick Blank

Årsmötet 2010

Även i år håller vi vårt årsmöte på Backa Loge vid sjön Fegen (där landskapen Västergötland, Halland och Småland möts), lördagen den 10 april kl. 10, med sedvanliga och stadgeenliga förhandlingar. Vid årets årsmöte kommer frågan om en ändring i stadgarna upp för andra gången. Ändringen innebär att alla styrelsemedlemmar utom ordföranden väljs växelvis för en 2-årsperiod och ett första beslut togs vid årsmötet 2009. Men för att bli giltigt måste ett beslut om ändrade stadgar tas av två på varandra följande årsmöten.

Vill Du deltaga vid årsmötet, meddela helst detta i förväg, och senast tisdag 6 april, till Owe Arnoldsson; tel. 0371-521 00, e-post owe_arn@hotmail.com, för att underlätta de praktiska arrangemangen, fika m.m.

Vill du komma redan på fredagskvällen och önskar övernattning på Backa Loge (vandrarhemsstandard) kontakter Du Christina Andersson; tel. 0346-613 42 eller 0705-84 24 20, e-post unikaboxen.nygard@telia.com. Vi som kommer på fredagskvällen brukar alltid få några timmar tillsammans i trivsamt samvaro med prat om lommar och mycket annat.

Årsavgiften för 2010

Från och med i år höjs årsavgiften till 120 kr, men liksom tidigare är det frivilligt att betala för den som har rapporterat om lommar året innan, dvs. 2009. Som kriterium för medlemskap gäller alltså betald årsavgift eller att man rapporterat under närmast föregående år - men naturligtvis helt fritt att göra både och. Årsavgiften betalas in på postgiro 123 14 65-4, **och var noga med att ange namn och adress på inbetalningskortet.** Varje år betalas det in några medlemsavgifter där vi inte kunnat spåra avsändaren.

Vi har nu haft samma årsavgift sedan 2001, samtidigt som kostnaderna för att hålla basverksamheten såsom sammanställning av rapporter och LOM-Hört, portokostnader i samband med utskick m.m. har ökat. Under de senaste åren har de inbetalda årsavgifterna i stort sett balanserat dessa kostnader, men för att vi även framöver skall kunna driva basverksamheten utan ekonomiska tillskott från andra håll behöver vi tyvärr höja årsavgiften. Vi hoppas på förståelse för detta.

Inventeringsresultatet 2009

2009 blev det 16:e verksamhetsåret inom Projekt LOM. Totalt har 133 personer medverkat med rapporter om storlommar och/eller smålommar på tänkbara häckningsplatser, vilket är 10 personer fler än för 2008 och ungefär samma antal som 2006 och 2007. Uppgifterna har kompletterats med en avstämning av rapporteringen till Artportalen/SVALAN, där ett ganska stort antal personer som i övrigt inte varit i kontakt med Projekt LOM har redovisat uppgifter av godtagbar kvalitet. Men fortfarande gäller att verksamheten inom Projekt LOM är helt beroende av den trägna och regelbundna arbetsinsatsen ett 40-tal trotjänare som medverkat i stort sett varje år sedan starten 1994, utan att för den skull förringa insatsen av dem som medverkar under bara något eller några år. Det är en framtida utmaning för Projekt LOM att hitta vägar att locka nytillkomna medlemmar att stanna kvar.

Här har vi gett en kort sammanfattning av förra årets inventeringar. Vill du ha mera utförlig information kan du hämta hem inventeringsrapporten för 2009 via hemsidan, www.projekt-lom.com, under fliken "inventeringsrapporter", eller kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

Smålommen

För *smålommen* var rapporteringen av ungefär samma omfattning som de närmast föregående åren, med uppgifter om ungefär 200 häckande par eller ungefär 15 % av det häckande beståndet, men fortfarande med en ganska ojämn täckning över landet och en dålig täckning för stora delar av Norrland.

2009 blev ett av de sämsta smålomsåren sedan starten 1994, och för insjöfiskande smålommar i Norrland noterades det sämsta resultatet sedan inventeringarna började.

Tyvär kan vi också fastställa att häckningsutfallet på Sydsvenska Högländet tycks ha försämrats sedan mitten av 1990-talet, och att försämringen i första hand tycks vara kopplad till en minskad %-andel ungpullar med 2 stora ungar. Några långsiktiga tidstrender har inte noterats för landet i övrigt.

Sett till hela perioden 1994-2009 gäller fortfarande det mönster som vi tidigare noterat, dvs. att den genomsnittliga häckningsframgången varit bättre i Norrland, jämfört med Svealand/Dalsland och Sydsvenska Högländet, även om 2009 blev ett "undantagsår" också i detta avseende. Bedömningen att ungpoduktionen i landets mellersta och södra delar kanske är för låg för att kompensera för den årliga dödligheten gäller fortfarande.

Storlommen

Också för *storlommen* var rapporteringen 2009 av ungefär samma omfattning som åren närmast innan, med uppgifter om ungefär 500 stationära par eller ungefär 7 % av det häckande beståndet, men liksom för smålommen med en ganska ojämn täckning över landet och lägst i Norrland.

Häckningsresultatet för 2009 låg under den genomsnittliga nivån för perioden 1994-2009 i Götaland, men över denna nivå i Svealand och Norrland. Sett över hela perioden har häckningsutfallet genomgående varit högst i Svealand och lägst i Norrland, även om bilden kan avvika för enstaka år, inklusive 2009. För hela landet gäller att ungpoduktionen har varit tillräcklig för att kompensera för den årliga dödligheten. För Svealand föreligger emellertid en minskande trend i ungpoduktionen, och den tycks vara kopplad både till en minskad %-andel lyckade häckningar och till en mindre andel ungpullar med 2-3 stora ungar.

Minskad %-andel ungpullar med två ungar och förändringar i förutsättningarna för födosöket

Det kan finnas anledning att speciellt uppmärksamma att %-andelen ungpullar av både smålom och storlom har minskat sedan mitten av 1990-talet i södra Sverige, och för storlommen även i Svealand. Man vet sedan tidigare att storlomsungarnas överlevnad till stor är beroende av hur föräldrarna lyckas fånga småvuxen fisk för matningen av ungarna, och för smålommen finns det ett samband mellan ungarnas överlevnad och förekomsten av laxartad och mörtartad fisk i fiskesjöarna.

Man kan alltså med ganska stor säkerhet påstå att förutsättningarna för lommarnas födosök har försämrats i många sjöar, åtminstone i landets södra och mellersta delar, men man kan inte lika kategoriskt bedöma om denna utveckling beror på förändrad sammansättning av fiskbestånden eller om siktförhållandena i vattnet och därmed möjligheterna att lokalisera fiskbytena har förändrats. Lommarna är s.k. visuella predatorer, dvs. att de lokaliserar fiskbytena med synen och storlommens uppträdande i olika sjöar är kopplad till ljusförhållandena i vattnet, och ungarnas överlevnad gynnas bland annat av goda siktförhållanden. Samtidigt har man noterat att mängden humusämnen har ökat och ljusförhållandena fortlöpande har försämrats i många sjöar under senare år. Det finns olika uppfattningar till orsaken till denna utveckling - nederbördsrika somrar med stor utsköljning av vatten till sjöarna (kanske en klimateffekt?), eller en mera naturlig effekt av att många försurningspåverkade sjöar nu återhämtat sig. Vi behöver också veta mer om hur de ökade halterna av kvicksilver i insjöfisk som noterats under senare år kan ha påverkat häckningarna för lommarna och andra fiskätande fåglar.

Hursomhelst, genom inventeringarna inom Projekt LOM kan vi kanske vara en mer omfattande förändring i sjömiljöerna på spåren, med mer vittomfattande effekter än att lommarna påverkas. Denna nya kunskap hade vi inte fått fram utan den gemensamma arbetsinsats som vi tillsammans har gjort ute i fält - vid storlomssjöar och smålomstjärnar.

VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar

Nu är det dags för den 17:e säsongen inom Projekt LOM. För 2009 kunde vi notera en glädjande uppryckning vad gäller kvalitén på rapporteringen, inte minst bland de alltfler som rapporterar via SVALAN. Men med risk för att anses som tjugig - några punkter kan nog förbättras ytterligare, i första hand följande:

- Ingen uppgift om ungarnas storleksklass: Missas fortfarande ganska ofta i rapporteringen via SVALAN, där denna information måste skrivas in i kommentar-kolumnen, men av och till också i de rapporter som skickas in via e-post eller "postverks"-post. Men en klar förbättring 2009 jämfört med tidigare år.
- Det skulle vara till stor hjälp vid utvärderingen av rapporteringen via SVALAN om aktuellt alternativ under "aktivitet" konsekvent redovisades, speciellt när det är fråga om ganska "höga" häckningskriterier - här behövs fortfarande en uppryckning.
- När det finns flera par häckande i samma sjö är det värdefullt med information om hur antalet ungar fördelas mellan olika par - missas fortfarande ganska ofta. Det räcker inte med att rapportera till exempel 3 par med 4 stora ungar (storleksklass IV); för att kunna använda informationen i beräkningsunderlaget för häckningsframgången måste vi även veta hur ungarna fördelades mellan de olika paren (i det här exemplet kan ju fördelningar vara 1+1+2 ungar, 0+2+2 ungar eller kanske rentav 0+1+3 ungar).
- Glöm inte att även notera "negativa" besök vid en smålomstjärn eller storlomssjö; t.ex. om man noterat ruvande fåglar under våren-försommaren men inte ser några lommar vid ett nytt besök senare under sommaren - eller överhuvudtaget inte sett några lommar alls vid årets besök till den aktuella sjön eller tjärnen. Utvärderingen av rapporteringen blir både lättare och mer korrekt om även besök med negativt utfall rapporteras – *och om Du rapporterar via SVALAN, se till att även kryssa i rutan för "eftersökt – ej återfunnen" alldeles till höger om kommentar-kolumnen* (annars kan det hända att obsen sorteras bort vid den lokala eller regionala redigeringen av rapporteringen). Flera av er fixade detta på ett bra sätt under 2009, men påminner i alla fall - hellre en gång för mycket än för lite.

Vill Du ha en mer detaljerad rapporthandledning eller nya inventeringsblanketter hämtas dessa enklast hem via hemsidan, www.projekt-lom.com, under fliken "rapportera". Saknar du möjligheter att hämta hem materialet via hemsidan är Du *välkommen* att kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

VÄLKOMMEN TILL LOMSJÖARNA OCH ÅRETS INVENTERINGAR!

Kvicksilver och insamling av okläckta lomägg

Lommarna lever ju nästan uteslutande på fisk, och de är s.k. toppredatorer i slutändan i en näringskedja som ibland kan innefatta flera led: Plankton - vattenlevande insekter - fisk - lom. Det betyder att lommarna är sårbara för olika skadliga ämnen på liknande sätt som rovfåglar som livnär sig på landlevande byten. För lommar och andra fiskätande fåglar har framför allt riskerna för kvicksilver uppmärksammats, bland annat eftersom kvicksilvret i vattenmiljöer ofta uppträder i speciellt giftiga eller s.k. metylerade föreningar. Under senare år har även en rad andra ämnen uppmärksammats, inklusive bromhaltiga organiska föreningar som utgör viktiga komponenter i bland annat i de flamskyddsmedel som återfinns i många elektroniska apparater m.m.

Vi har inom Projekt LOM publicerat en översikt av kvicksilverhalterna i ägg från storlom och smålom, på basis av material som insamlats under perioden 1981-97. Halterna i

smålomsägg var genomgående högre än i storlomsägg, och för enstaka ägg noterade vi anmärkningsvärt höga värden där man inte kan utesluta en påtaglig risk för störningar i fortplantningen. Det fanns också en tendens till att halterna i storlomsägg från som häckat vid försurningspåverkade sjöar var något förhöjda. Undersökningen publicerades i Ornis Svecica 2005 och kan laddas ned via hemsidan: <http://www.projekt-lom.com/Ornis%20Svecica%2015%201-12.pdf>.

Det vore värdefullt att på sikt kunna komplettera rapporten från 2005 med nya analyser av ägg insamlade under de senaste åren. Vår förståelse om bland annat kvicksilvrets roll i miljön förändrats över åren. Numera är det i första hand problem kopplade till hur kvicksilver som härrör från fossila bränslen ansamlas i olika landmiljöer som uppmärksammas, och speciellt vad som händer när dessa kvicksilverföreningar läcker ut i vattenmiljöer. I USA och Kanada har problematiken fått stor uppmärksamhet, och flera studier baserade på svartnäbbad islom har gjorts - inte alltid primärt för att man varit intresserad av lommarna, utan för att arten är ett utmärkt studieobjekt för att bedöma hur kvicksilver sprids och ansamlas i miljön. För något år sedan kunde man för svensk del konstatera den fortlöpande minskningen av kvicksilver i insjöfisk från 1960-talet och framåt har upphört och att kvicksilverhalten åter stiger. Men i övrigt har frågan fått anmärkningsvärt liten uppmärksamhet i en miljödebatt där andra viktiga frågor än klimatet sällan får något utrymme.

Det är framför allt i näringsfattiga sjöar med låga pH-värden (under pH=6) eller låg buffertkapacitet som läckaget av kvicksilver från kringliggande landmiljöer kan bli ett problem. I en rapport om de vattenkemiska förhållandena i lomsjöarna som kommer ut senare i år har vi bedömt att ungefär 10 % av storlommens häckningssjöar och kanske 30 % av smålommens fiskesjöar kan vara sårbara.

Även om vi inom Projekt LOM just nu saknar pengar för att bekosta analyser av insamlade ägg fortsätter vi med insamlingen av okläckta ägg som lämnats kvar i övergivna bon, eller i bon där övriga ägg kläckts. Därför är det värdefullt om du tar vara på övergivna ägg i samband med inventeringsarbetet. På sikt hoppas vi kunna ansöka om pengar till analyser, på liknande sätt som vi så småningom kunde bekosta analyserna av de ägg som ingick i studien som publicerades 2005.

Tillstånd behövs: Rent juridiskt är insamling av ägg är en form av jakt som inte får ske utan speciellt tillstånd. Det insamlingstillstånd som Projekt LOM haft sedan starten 1994 har nu förnyats av Naturvårdsverket och gäller till och med 2012. Om du räknar med att samla in lomägg måste du ha med en kopia av tillståndet; kontakta Mats Eriksson (tel 031-94 87 91, eriksson.tommered@telia.com) eller Peter Lindberg (tel 031-786 36 42, peter.lindberg@zool.gu.se). Observera att tillståndet bara avser ägg som lämnats kvar okläckta i övergivna bon, inte ägg under ruvning.

Hur förpackas och vart skickas äggen: Insamlade ägg förpackar du i flera täta plastpåsar, samt lägger i en lapp skriven med blyerts med datum och lokal för insamlingen. Knyt ihop plastpåsar ordentligt så att inget innehåll rinner ut om de skadas i transporten. Förpacka sedan äggen i en kartong med gott om tidningspapper så att ägget ligger skyddade. Sänd sedan in äggen till: Peter Lindberg, Zoologiska institutionen, Göteborgs Universitet, Medicinargatan 18, 405 30 Göteborg.

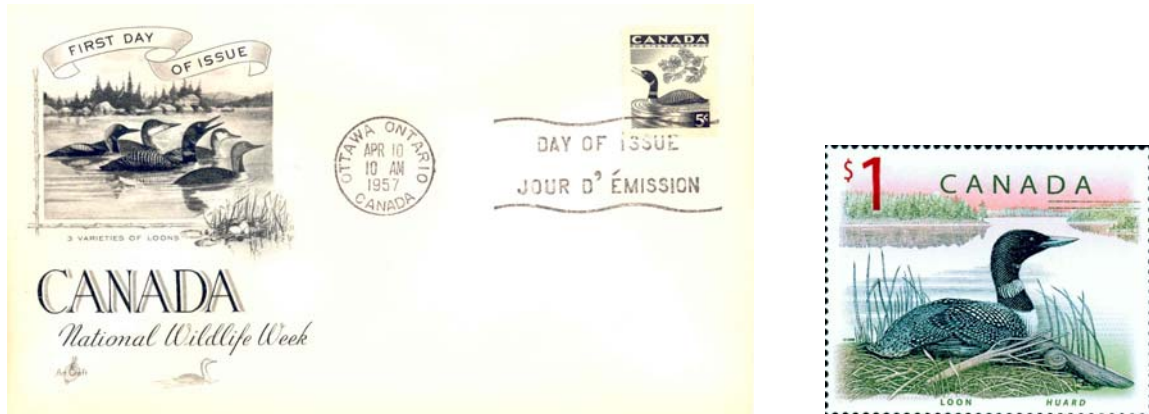
Skriv med stora bokstäver "**TILL FRY'S**" på kartongen så lägger vaktmästaren kartongen i frysen direkt vid ankomst. Äggen blåses senare och hamnar i Riksmuseets miljödatatabank för analys av bl.a. tungmetaller. Du kan också sända in äggskal om du finner sådana (går alltid att mäta skaltjocklek på dessa). Vill du ha ersättning för portoutlägg skriv det i följebrev.

Galen i lommar – på olika sätt – lommar på frimärken.

I ett tidigare nummer av LOM-Hört presenterade vi ett bidrag av Sandy Fuchs om lommar på amerikanska och kanadensiska mynt och sedlar. Här följer vi upp med ett urval av frimärken med lom-motiv.

Är du intresserad och vill veta mer om lommar på frimärken, mynt och sedlar är du välkommen att kontakta Sandy Fuchs, sandy.fuchs@kolumbus.fi.

Kanada har vid tre tillfällen gett ut frimärken med svartnäbbade islommen som motiv:

Förstadagsbrev (som fanns i olika varianter) med Kanadas första "lom"-frimärke, med en svartnäbbad islom (utgivet 1957) och ett frimärke (utgivet 1998 och återigen 2004) med samma motiv som ett endollarsmynt från 2004.

Även Grönland var tidigt ute med ett frimärke med svartnäbbad islom, utgivet 1967:

Frimärket återger ett sagomotiv: Lommen och korpen satt vid en utslocknad lägereld och tyckte att deras ursprungliga vita färg var tråkig. Med hjälp av aska kunde de dekorera varandra. Korpen började med att rita mönster på lommens vingar och hals. Lommen fortsatte att ge korpen en dekoration. Men korpen hade inte tålamod att sitta still, utan rörde på sig rastlöst. Lommen ilsknade till och höllde aska över korpen, som hämnades genom att kasta en sten som träffar lommen i foten. Detta är orsaken till att korpen är svart och lommen har svårt att gå

Ytterligare några exempel på frimärken från Kanada och USA med lommar:

Stillhavslom från Kanada, utgivet 2000.

USAs 50 delstater publicerade samtidigt 1982 en serie med varje stats egen blomma och fågel på ett frimärke, med en svartnäbbad islom för Minnesota.

Svenska frimärken med lommar har getts ut vid tre tillfällen:

Det första svenska frimärket med storlomsmotiv, tecknat av Lars Jonsson och utgivet 1987.

Ett skogs- och sjölandskap med en simmande smålom återfinns i serien "Sommarlandskap" från 2007. Smålomstjärnen är fotograferad av Jan Schützer, som regelbundet rapporterar om häckande smålommar i Värmland till Projekt LOM.

Storlommen var ett av fyra frimärken med sjöfågelmotiv som gavs ut 2003, i en samutgivning med Hongkong.

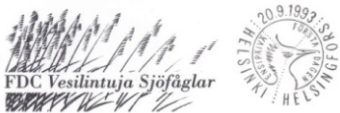
Naturligtvis har frimärken med lommar också getts ut i våra närmaste grannländer:

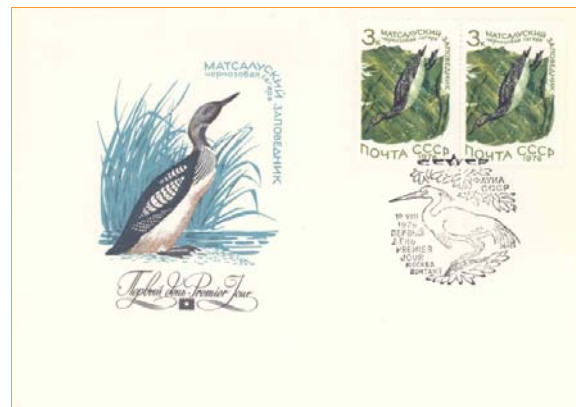
Svartnäbbad islom från Island (utgivet 1967), och storlom från Polen (utgivet 1964).

Finländskt miniatyrark med bl.a. storlom, utgivet 1993.

Frimärken med storlomsmotiv från Litauen (utgivet 2005) och Sovjetunionen (utgivet 1976).

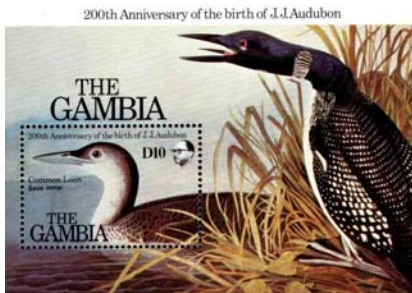
.... och mera avlägset, från Mongoliet:

Ett samarbete mellan posten i Kanada och Mongoliet gav som resultat frimärken som utgavs under CAPEX-mässan, en internationell post- och frimärksutställning i Toronto, 1978.

Det här frimärket, utgivet 1973, ingick i den presentsats kallad "Birds of The World Stamp Collection", som The International Council for Bird Preservation (numera BirdLife International) lanserade 1979.

Flera länder har gett ut frimärken med lom-motiv, utan att lommarna förekommer där. Här är några exempel:

Till minne av den amerikanske ornitologen och fågelmålaren J.J. Audubon har frimärken getts ut i bl.a. Gambia och Bhutan. Audubon föddes 1785 på Haiti.

.... och slutligen, en smålom från Komorererna, utgivet 2008.

Det finns många hemsidor med information om lommar på frimärken och mynt, t.ex.:

- <http://www.aradergalleries.com>
- <http://www.audubon.org>
- <http://www.audubon.sonoma.net>
- <http://www.birdguides.com>
- <http://www.birdlife.fi>
- <http://www.bird-stamps.org>
- <http://www.birdtheme.org>
- <http://www.collectorstarget.com/philbur.html>
- <http://www.lintukuva.fi>
- <http://www.projekt-lom.com>
- <http://www.tarsiger.com>
- <http://www.jtenovuo.com>
- <http://www.wwfstamp.com>

Till sist: Om har fått LOM-Hört hemskickad med utskrift i svartvitt; kolla gärna på hemsidan (under fliken LOM-Hört) för att se på frimärkena i färg - mycket snyggare.

Inga vattenskotrar i lomsjöarna (får vi hoppas)

I juni 2009 tog EU-domstolen ett beslut om att det svenska regelverket för vattenskotrar inte står i strid med EUs lagstiftning om handelshinder m.m. Det betyder att de svenska restriktionerna om att vattenskotrar bara får användas i allmänna farleder och i speciellt utpekade områden gäller. Det är länsstyrelserna som beslutar om eventuella undantag från förbudet, men sådana undantag får man bara ge för så starkt påverkade vattenområden att det tillkommande bullret och andra störningar från vattenskotrarna inte utgör något betydande olägenhet, vare sig för kringboende eller för djur- och växtlivet.

Om du träffar på någon som kör vattenskotrar i en häcknings- eller fiskesjö för storlom eller smålom kan du gott samvete alltid påpeka att man stör människor och djur, men även att trafiken är olaglig (om det inte gäller några av de ganska få sjöar där man öppnat upp för allmän körning av vattenskotrar - stäm av med någon på länsstyrelsen om Du är osäker). Kan man inte tala till tals och sakligt diskutera frågan, kan en polisanmälan bli en sista utväg.

Mer information om vad som gäller för trafik med vattenskotrar finns i en informationsfolder som Naturvårdsverket har gett ut, och som kan hämtas hem på

<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8200-0.pdf>

Minskar smålommen - eller flyttar den till andra häckningstjärnar?

Flera av oss som försöker hålla koll på ett antal häckningstjärnar för smålom har kunnat notera att ganska många häckningsplatser som användes regelbundet i mitten och slutet av 1990-talet nu står tomma. Man kan ju fråga sig om det är fråga om en fortsatt nedåtgående trend, eller om smålommarna kanske inte är så totalt trogna till en och samma häckningstjärn som vi hittills har trott. Få av oss har ju tid och möjlighet att utöver de lokaler man försöker ha koll på varje år även besöka ett antal andra mer eller mindre slumpmässigt utvalda tjärnar. På många håll i landet kan det dessutom bli ganska många - på ett topografiskt kartblad hittar ofta hundratals småsjöar och tjärnar, så uppgiften att besöka dem alla är nästan övermänsklig.

För att kunna nysta lite mer i den här problematiken har projekt LOM fått ett bidrag på ungefär 22 000 kr för att finansiera kompletterande inventeringar med besök, dels till småsjöar och tjärnar med uppgifter om smålomshäckningar av äldre datum, dels till ett urval av tjärnar utan tidigare uppgifter om häckande smålommar.

Under häckningssäsongen 2009 undersöktes totalt 82 tjärnar i södra Västergötland samt norra och mellersta Halland samt i angränsande delar av Småland. På basis av resultatet och i kombination med uppgifter om smålomsförekomster under tidigare år gjorde vi den preliminära bedömningen att det knappast skett någon nettoförlust av häckningslokaler under de senaste 30 åren, men att ungefär en femtedel av häckningstjärnarna överges över en 10-årsperiod och kompenseras av ny- eller återetableringar på annat håll. Men ungefär en fjärdedel av tjärnarna är lokaler med en lång häckningstradition över en period på 30 år (och betydligt längre i några fall).

Bidraget från Alvins Fond disponeras t.o.m. 2012, och vi hoppas kunna följa upp med liknande inventeringar på några andra håll i landet, där det finns äldre data att jämföra med - bland annat för att stämma av ifall de preliminära resultaten för 2009 gäller mer generellt.

Och för de av er som kanske vill försöka få en viss klarhet över det mörkertal av häckande smålommar som antagligen finns uppstår ju frågan om man kan planera ett eftersök med en rimlig tidsinsats. Kanske kan man göra sökarbetet något mer effektivt om man i första hand koncentrerar sig till området upptill 4-5 km från kända fiskevatten för traktens smålommar och prioriterar tjärnar som ser "intressanta" ut på karta eller flygbild; dvs. med omgivande våtmarker och gungflystränder med lämpliga boplatser.

LOM-Föreningens styrelse

- Henrick Blank (ordf.), Västra Storg. 33 A, 553 15 Jönköping; tel. 070-304 10 11, henrick.blank@webaid.se
- Jenny Pleym (sekr), Tyvik 1, 511 74 Skephult; 033-35 30 13, Jenny.Pleym@boras.se
- Karen Lund (kassör), Oxtorgsgatan 12 D, 575 38 Eksjö; tel. 0381-140 11 (kväll)
- Owe Arnoldsson, Arnåsholm, 330 26 Burseryd; tel. 0371-521 00, 0485-441 15, owe_arn@hotmail.com
- Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome; tel. 031-94 87 91, 070-609 94 33, eriksson.tommered@telia.com
- Peter Lindberg, Zoologiska inst., Box 463, 405 30 Göteborg; tel. 031-773 36 42, 070-209 23 15, peter.lindberg@zool.gu.se
- Uno Skog, Stilvägen 34, 791 44 Falun, tel. 023-100 48, uno.skog@spray.se